

หลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้หลักธรรมพรหมวิหาร 4
PRINCIPLES AND THEORIES ABOUT LEARNING THE 4TH BRAHMA
VIHARA PRINCIPLES

¹พระมหานุพันธ์ พรหมชาติ และ ²วิทยา ทองดี

¹Phamaha Anuphan Promchalee and ²Wittaya Thongdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹xxphichyananth@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 27, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 จากการศึกษาพบว่ามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ พฤติกรรมนิยม พุทธิปัญญานิยม คอนสตรัคติวิสต์ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

คำสำคัญ : หลัก, ทฤษฎี, การเรียนรู้, หลักธรรมพรหมวิหาร 4

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the principles and theories about learning about the 4th Dharma Brahma Vihara from the study found that there are related theories such as behaviorism, intellectualism, Constructivism. Application of the 4 Dharma Principles of Brahma or the Master Brahma Vihara is a principle for all people, it is the core principle that will help us to live a noble and pure life, namely mercy, kindness, mudita, upekkha.

Keyword : Principles, Theories, Learning, The 4th Brahma Vihara principles

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการที่รัฐบาลไทยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทสำหรับผู้เรียนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบไม่เสียค่าใช้จ่าย 12 ปี ที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ และมีผลบังคับใช้ขั้นต่ำสุดที่ 9 ปี) ตามระเบียบการศึกษาจะวางไว้ที่อย่างน้อย 12 ปี ของการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการศึกษาที่สูงขึ้น การศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งออกเป็น 6 ปี ของการศึกษาระดับประถมศึกษา กับอีก 6 ปี สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับอีก 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนั้นระบบการศึกษาไทยยังจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วน การศึกษาตามอัธยาศัย (การเรียนรู้ตามธรรมชาติหรือตามอัธยาศัย) ยังไม่ได้นำมาพิจารณาอย่างจริงจัง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

อย่างไรก็ดี ในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ บุคลากรที่ดำเนินงานมีความสำคัญหากบุคลากร และผู้บริหารเป็นผู้มีจิตใจที่มีเมตตาและกรุณาต่อบุคลากรภายในองค์กร คือ มีความปรารถนาให้บุคลากรใน องค์กรมีความสุขและพ้นจากความทุกข์ ปรารถนาให้บุคลากรภายในองค์กรได้ทำงานในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตราย

ต่อชีวิต จะให้ความสำคัญกับการนำระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในองค์กรอย่างจริงจัง โดยไม่เห็นว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นภาระของ การประกอบกิจการ การที่บุคลากร และผู้บริหารมีมุกิตาจิตที่ย่อมยินดีกับชีวิตความเป็นอยู่ในสถาน ประกอบการที่ดีขึ้นของบุคลากรในองค์กร

การพัฒนาสติปัญญาตนของมนุษย์ ให้เข้าใจโลกและชีวิตเพื่อเป็นแนวทาง ปฏิบัติต่อตนเองต่อเพื่อนมนุษย์และต่อโลก ความต้องการมีชีวิตที่ดี ความก้าวหน้าและ อยู่เป็นสุข มนุษย์จึงต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาจิต และปัญญาด้วย คุณธรรมและค่านิยมทางศาสนา ควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุและวิชาการ ที่เนื่องด้วยวัตถุ ด้วยความเจริญอย่างรวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์ มีความเจริญก้าวหน้า และอยู่เป็นสุข มีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นและมีคุณภาพที่ดี ขึ้น เป็นการพัฒนาที่มีคุณค่ายิ่งต่อบุคคลและต่อสังคม คำว่า“พัฒนา”คือการทำให้เจริญ

หลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) หมายถึง ข้อความรู้ที่พรรณนา/อธิบาย/ ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปนิรนัยเป็นหลักหรือกฎ การเรียนรู้ย่อยๆ หรือนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ นั้นแบ่งออกเป็น 3 แนวคิด คือ พฤติกรรมนิยม พุทธิปัญญานิยม และ คอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งทั้ง 3 แนวคิดนี้เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการจัดการหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

1. พฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

1) การเรียนรู้คืออะไร การเรียนรู้พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) คือ การเรียนรู้ที่สามารถทำได้เมื่อมีการตอบสนองที่เหมาะสม องค์ประกอบที่สำคัญคือ สิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง เช่น การเสริมแรงต่างๆที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ (Winn, 1990)

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร การเรียนรู้พฤติกรรมนิยมเกิดขึ้นได้จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบหรือความถี่การปฏิบัติงานที่สังเกตได้ การสังเกตพฤติกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ในทางปฏิบัติ

3) อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้คือ สิ่งเร้าต่างๆ ทั้งทางชีวภาพและอารมณ์ เช่น แรงจูงใจ เช่น ความตื่นตัว ความกลัว ความโกรธ ความรัก และความต้องการสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต เช่น อาหารและความหิว ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันภายในให้เกิดการแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างๆออกมา (Schunk, 1991)

4) อะไรคือบทบาทของหน่วยความจำ (Memory) บทบาทหน้าที่ของหน่วยความจำคือ เมื่อผู้เรียนมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากๆ ผู้เรียนก็จะสนใจและจดจำสิ่งนั้นๆได้ดี เมื่อเกิดความเข้าใจและจำได้ ก็จะสามารถดึงออกมาใช้ได้ในอนาคต

5) การถ่ายโอนหรือถ่ายโยงความรู้ เกิดขึ้นได้อย่างไร การถ่ายโอนความรู้เกิดขึ้นได้จากการที่เราใช้ความรู้ในรูปแบบใหม่หรือสถานการณ์เช่นเดียวกันกับ วิธีการเรียนรู้ก่อนที่จะสะท้อนออกมาและมีผลต่อการเรียนรู้ใหม่ ในพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ทฤษฎีการถ่ายโอนเป็น ผลมาจากลักษณะทั่วไป สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันช่วยให้พฤติกรรมในการถ่ายโอนข้ามองค์ประกอบทั่วไป ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ที่จะยอมรับและแยกประเภทต้นเอล์ม (Elm trees) แสดงให้เห็นถึงการถ่ายโอน เมื่อเขาจัดประเภทต้นเมเปิ้ลโดยใช้กระบวนการเดียวกัน ความคล้ายคลึงกันระหว่าง ต้นเอล์มและต้นเมเปิ้ลจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้และการจัดหมวดหมู่ (Schunk, 1991)

6) แนวทาง/กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะอย่างไร กิจกรรมการเรียนรู้ของพฤติกรรมนิยมเป็นการผลิตผลลัพธ์ที่มีความน่าติดตามและวัดผลได้ในผู้เรียน (วัตถุประสงค์ของพฤติกรรม, วิเคราะห์งาน, การประเมินเกณฑ์อ้างอิง) แบบประเมินผู้เรียนเพื่อจะกำหนดตำแหน่งที่ควรเริ่มต้นการเรียนการสอน (การวิเคราะห์ผู้เรียน)

-เน้นการเรียนรู้จากขั้นตอนในช่วงต้นก่อนที่จะเพิ่มความคืบหน้าของการทำงานที่มีระดับความซับซ้อน มากขึ้น (ลำดับของการนำเสนอการเรียนการสอน, การเรียนรู้)

-ใช้การเสริมแรงที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน (ผลตอบแทนที่จับต้องได้, ข้อเสนอแนะข้อมูล)

-การให้ความหมาย การสร้างและปฏิบัติเพื่อให้แน่ใจว่าการตอบสนองต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ แข็งแกร่ง (ง่ายในการจัดลำดับความซับซ้อนของการปฏิบัติ, การใช้แจ้ง)

2. พุทธิปัญญานิยม (Cognitivism)

1) การเรียนรู้คืออะไร การทำให้เท่าเทียมกันกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องระหว่างสภาพของความรู้มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในความน่าจะเป็นของคำตอบ ซึ่งการ

เรียนรู้เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าภายนอกกับสิ่งเร้าภายใน คือความรู้ความเข้าใจ หรือ กระบวนการรู้คิด

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร ทฤษฎีองค์ความรู้เน้นการเรียนรู้และภายใต้โครงสร้างของจิตที่อยู่ใกล้กับปลายเหตุฐานวิทยา (Hilgard, 1991) การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องมากกว่าการตอบสนอง ทฤษฎีองค์ความรู้มุ่งเน้น แนวคิดของนักเรียน กระบวนการเรียนรู้จะได้รับการจัดเก็บและสามารถเรียกมาใช้ได้ตามต้องการ (Jonassen, 1991)

3) อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ Cognitivism พฤติกรรมนิยมเน้นบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมช่วยในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สามารถอธิบายการเรียนการสอน ตัวอย่าง การสาธิต ถือว่าเครื่องมือเหล่านี้เป็นการขึ้นนำการเรียนรู้ของนักเรียน จะเน้นบทบาทในการปฏิบัติที่สามารถแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตาม “งาน” ธรรมชาติของ ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน การเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่กิจกรรมทางความคิด เพื่อในผู้เรียนนำไปสู่การตอบสนองและ กระบวนการคิด สร้างเป้าหมายและกลยุทธ์ของผู้เรียนได้ (Shuell, 1986) ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างความรู้ได้ จึงเน้นการเข้าถึงความรู้และภายในโครงสร้างทางจิต มุ่งเน้นไปในแนวความคิดของนักเรียน กระบวนการเรียนรู้ข้อมูลจะได้รับการจัดเก็บและเรียกใช้ตามสถานการณ์ที่ จำเป็น กระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นวิธีการที่แท้จริงขององค์ความรู้ สามารถเปลี่ยนแปลงผู้เรียนโดยการใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม (Winne, 1990)

4) อะไรคือบทบาทของหน่วยความจำ บทบาทของหน่วยความจำในกระบวนการเรียนรู้ เมื่อมีข้อมูลจะถูกจัดเก็บไว้ในหน่วยความจำในลักษณะ ที่มีความหมาย นักออกแบบมีความสามารถในการหาข้อมูลที่ดีที่สุดให้แก่ผู้เรียน โดยใช้เทคนิค เช่น การจัดงาน ลำดับขั้น ความสัมพันธ์และการฝึกอบรม ช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่ ๆ ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลหน่วยความจำ เนื่องจากจะถูกรบกวนและป้องกันข้อมูลสูญหายได้ (Duffy and Jonassen, 1991)

5) การถ่ายโอนหรือถ่ายโยงความรู้ เกิดขึ้นได้อย่างไร ตามทฤษฎีองค์ความรู้การถ่ายโอนมีหน้าที่จัดเก็บข้อมูลไว้ในหน่วยความจำ (Schunk, 1991) ผู้เรียนมี ความเข้าใจวิธีการนำความรู้ไปใช้ในบริบทและถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องไปในรูปแบบของกฎแนวความคิด (Duffy and Jonassen, 1991) ความรู้ที่เกิดขึ้นจะมีความเหมือนและแตกต่าง

กันถูกเก็บไว้ใน หน่วยความจำและสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ผู้เรียนต้องเชื่อว่าความรู้จะเป็นประโยชน์ในสถานการณ์จริงได้

6) แนวทาง/กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะอย่างไร ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธปัญญา นิยม มีหลักในการสอนว่าจะต้องเริ่มต้นที่ ปัญหาที่ซับซ้อนและหาวิธีที่สามารถค้นพบคำตอบ หรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง

3. คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism)

1) การเรียนรู้คืออะไร เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการสร้างความรู้ ได้มีการเปลี่ยนจากเดิมที่เน้นการศึกษาปัจจัยภายนอกมาเป็นสิ่งเร้าภายใน ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจหรือกระบวนการรู้คิด กระบวนการคิด (Cognitive processes) ที่ช่วยส่งเสริม การเรียนรู้ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในมีส่วนช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องและเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียน แนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) หรือเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ สร้างสรรค์ความรู้นิยมหรือสร้างสรรค์ความรู้นิยม หรือ การสร้างความรู้ โดยหลายทฤษฎีองค์ความรู้ร่วมสมัย เน้นความรู้ความเข้าใจในการสร้างความรู้ และช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบและสร้างสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลใหม่และข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยความจำ นักทฤษฎีได้เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐาน ข้อสมมติฐาน และเริ่มต้นที่จะนำวิธีการคอนสตรัคติวิสต์มาเป็นแนวทางในการเรียนรู้ และ เข้าใจความรู้ การเรียนรู้ “เป็นฟังก์ชันของวิธีการที่บุคคลสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ของเขาหรือเธอเอง” คอนสตรัคติวิสต์มีรากฐานจากหลายมุมมอง ทั้งปรัชญาและจิตวิทยาของยุคนี้ โดยเฉพาะในยุคของ เพียเจต์, บรูเนอร์และกูดแมน แต่ในปีที่ผ่านมา คอนสตรัคติวิสต์ได้กลับมาเป็นที่สนใจมากยิ่งขึ้นใน หลายสาขาวิชาที่แตกต่างกัน รวมทั้งการออกแบบการเรียนการสอน (Bednar et al., 1995)

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร คอนสตรัคติวิสต์ไม่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของโลกแห่งความจริง แต่ยืนยันว่าสิ่งที่เรารู้ของโลกเกิดจากการ ตีความจากประสบการณ์ของเราเอง การสร้างการเรียนรู้ความรู้ต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง จากประสบการณ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิม มาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้เป็นผลที่เกิดจากการแปลความหมายตามประสบการณ์ของแต่ละ คนการเรียนรู้เกิดจากการลงมือกระทำ (Active learning) การที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำจะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายในสิ่งที่ตนเรียนรู้ที่พัฒนาโดยอาศัยพื้นฐานจากประสบการณ์ตนเอง

การเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือ (Collaborative learning) ความหมายในการเรียนรู้เป็นการต่อรองจากแนวคิดที่หลากหลาย การพัฒนาความคิดรวบยอดของตนเองได้มาจากการร่วมแบ่งปันแนวคิดที่หลากหลายในกลุ่ม และในขณะเดียวกันก็ปรับเปลี่ยนการสร้างสิ่งที่แทนความรู้ในสมอง (Knowledge representation) ที่สนองตอบ ต่อแนวคิดที่หลากหลายนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าในขณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการอภิปราย เสนอความคิดเห็นที่หลากหลายของแต่ละคน ผู้เรียนจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้ของตนด้วย และสร้างความหมาย ของตนเองขึ้นมาใหม่ (Bednar et.al., 1995)

3) อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ปัจจัยทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญกับคอนสตรัคติวิสต์ เป็นความสัมพันธ์เฉพาะระหว่างผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างความรู้ซึ่งต่างจากทฤษฎีพุทธิปัญญานิยม (Jonassen, 1991) ซึ่งสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยภายนอกที่นำมาเป็นสิ่งเร้าภายใน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย

4) อะไรคือบทบาทของหน่วยความจำ บทบาทของหน่วยความจำคือการตีความข้อมูลอย่างละเอียด "ความเข้าใจได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการใช้งาน และไม่จำเป็นต้องได้ความหมายที่แน่ชัด" (Brown et al., 1989, p. 33) บทบาทของหน่วยความจำมีความสำคัญไม่ได้อยู่ในการให้ความรู้โครงสร้างเหมือนเดิม แต่ให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจ และเข้าใจในสถานการณ์ โดยเฉพาะรวบรวมความรู้จากหลากหลายแหล่งที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่น ออกแบบกิจกรรมที่แตกต่างเพื่อนำไปใช้กับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันออกไป คอนสตรัคติวิสต์เน้นการใช้งานที่มีความยืดหยุ่นกับทุกสถานการณ์ มีการแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ สามารถเรียกขึ้นมาจากหน่วยความจำเพื่อใช้งานได้

5) การถ่ายโอนหรือถ่ายโยงความรู้ (transfer) เกิดขึ้นได้อย่างไร การถ่ายโอนสามารถอำนวยความสะดวกโดยการมีส่วนร่วมในการทำงานจริงที่อยู่ในบริบทที่มีความหมาย ตั้งแต่การทำความเข้าใจจากประสบการณ์ ความถูกต้องของประสบการณ์กลายเป็นสิ่งสำคัญกับความสามารถของ แต่ละบุคคลที่จะใช้ความคิด แนวคิดที่สำคัญในมุมมองคอนสตรัคติวิสต์ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นในสภาพจริง หรือ สะท้อนบริบทของสภาพจริงเสมอ ซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงการเรียนรู้ และจะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของวิธีการ เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ของผู้เรียนที่มีความสะดวกในการคิดและการดำเนินการที่เป็นระบบ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

6) แนวทางในการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ จากแนวคิดและทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เชื่อว่า การเรียนรู้ เป็นกระบวนการสร้างมากกว่ารับความรู้ ดังนั้นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้น ควรมีการสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำ เป็นผู้ออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน เป็นผู้สร้าง มากกว่าการที่ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่มีได้หมายความว่าครูจะไม่มีบทบาทใดๆ บทบาทของครูยังคงเป็นสิ่งสำคัญ ในกระบวนการเรียนการสอน เป็นผู้ที่คอยสนับสนุนให้ ผู้เรียนสร้าง ออกแบบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะแก้ไข ปัญหาต่างๆได้

หลักธรรมพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ ได้แก่

1. เมตตา: ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภคความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

2. กรุณา: ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่ สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิดการเจ็บไข้ความแก่และความ ตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งรวม เรียกว่า กายิกทุกข์ และทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่นเมื่อ ปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

3. มุทิตา: ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยาความ ริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความพ่ຸงชานซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่นเห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครู

ชมเชยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษชอล์ก โคลนหรือหมึกไปป้ายตามเสื่อทางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกและเทอะเราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุกิตาเพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

4. อุเบกขา: การรู้จักวางเฉย หมายถึงการวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่วตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้นเราควรมีความปรารถนาดีคือพยายาม ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เรามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษยสัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุกิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตมองใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจดาวชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2542)

คุณค่าของพรหมวิหารกับการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสมาชิกให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ถือเป็นกระบวนการพื้นฐานที่พบเห็นได้ในทุกสังคม ไม่ว่าจะสังคมดั้งเดิมหรือสังคมสมัยใหม่ เพียงแต่อาจจะแตกต่างกันไปในรูปแบบการเรียนการสอน ลักษณะผู้เรียนผู้สอนสาระที่สอน สื่อ หรือเทคนิควิธีการต่างๆที่ใช้ ซึ่งแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นอยู่ ถือเป็นบรรทัดฐานทางการศึกษาของสังคมนั้นๆ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญกิจกรรมหนึ่งของ

สังคม เพราะว่าการศึกษาศาสนาสามารถฝึกอบรมสมาชิกให้รู้ระเบียบวัฒนธรรมของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกฝนให้สมาชิกยอมรับค่านิยมและทักษะอันจำเป็นแก่การเป็นสมาชิกของสังคมเพื่อก่อให้เกิด ความรู้ แนวคิด การกระทำในกิจกรรมต่างๆ เพื่อการอยู่รอดเพื่อการอยู่ร่วมกัน และความเจริญก้าวหน้าของสังคม (เนตรชนก โพธารามิก, 2561)

พรหมวิหารมีคุณค่ากับการศึกษาในสังคมไทยอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้สอนในสังคมไทยเมื่อมีพรหมวิหารเป็นคุณธรรมประจำใจทำให้เป็นผู้สอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), 2548) กล่าวคือ ในขณะที่สอนก็สอนด้วยเมตตา คือ มีความปรารถนาดี ให้ลูกศิษย์ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข แต่ขณะที่สอนนั้นถ้าลูกศิษย์มีความทุกข์ ผู้สอนก็มีใจที่ประกอบด้วยกรุณา เช่น เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาที่สอนก็ช่วยอธิบายให้เข้าใจ หรือแม้ว่าผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาอื่นๆ ก็รับฟังให้คำปรึกษาและช่วยหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้ เมื่อลูกศิษย์ประสบความสำเร็จต่างๆ ก็พลอยยินดีด้วย คือ มีใจที่ประกอบด้วยมุทิตา แต่ขณะที่ออกข้อสอบ ตรวจข้อสอบ ก็มีใจที่ประกอบด้วยอุเบกขา คือ ยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลางไม่มีอคติต่อศิษย์ทุกคน

สำหรับผู้เรียนในสังคมไทยนั้นก็มีพรหมวิหารเป็นคุณธรรมประจำใจต่อผู้สอนเช่นกัน กล่าวคือ ในยามปกติ ก็มีใจประกอบด้วยเมตตา คือ มีความปรารถนาดีต่อผู้สอนทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเต็มไปด้วยความสุข แต่เมื่อผู้สอนมีความทุกข์ก็มีใจประกอบด้วยกรุณาต่อผู้สอน ดังจะเห็นได้จากการช่วยงานต่างๆ ของผู้เรียนต่อผู้สอนในสังคมไทย เช่น เมื่อเห็นผู้สอนถืออุปกรณ์การสอนก็เข้าไปช่วยเหลือ หรือการช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ของนักศึกษาให้สถานศึกษา เมื่อผู้สอนประสบความสำเร็จต่างๆ ผู้เรียนก็มีใจประกอบด้วยมุทิตา คือ พลอยยินดีด้วย สำหรับสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่สามารถใช้ เมตตา กรุณา มุทิตา ต่อผู้สอนได้ ผู้เรียนก็มีใจที่ประกอบด้วยอุเบกขาต่อผู้สอน เช่น ผู้สอนกระทำผิดกฎระเบียบของสถาบันการศึกษา หรือกระทำความผิดตามกฎหมายต่างๆ ผู้เรียนก็วางตัวเป็นกลาง ปล่อยให้ผู้มีหน้าที่และมีความรู้ความสามารถช่วยกันพิจารณาไป ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าพรหมวิหารเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่ากับการศึกษาในสังคมไทยอย่างมาก กล่าวคือ ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนในสังคมไทยกระทำหน้าที่ต่อกันได้อย่างราบรื่นมีความสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บทสรุป

การจัดการศึกษาในยุคสมัยปัจจุบันที่สำคัญจำเป็นจะต้องนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนรู้แบบสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาของชาติ สำหรับการเรียนการสอนนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนวัตกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับหลักการศึกษาที่สำคัญอื่นๆเพื่อนำใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองและบริหารตนสำหรับผู้ปกครอง และพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกว่า เป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามมีความเป็นอยู่ดูจพรม มี 4 ประการ ทั้งจะเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียนได้อย่างนุ่มนวล ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกกดดัน เก้อเจิน ทั้งผู้เรียนก็จะเปิดใจในการศึกษายิ่งขึ้น ประกอบกับการจัดการศึกษาตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นการเรียนรู้ที่สามารถทำได้เมื่อมีการตอบสนองที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

เนตรชนก โพธารามิก, (2561). *พรหมวิหารกับคุณค่าในสังคมไทย*. วารสารศิลปะการจัดการ.

2(1). 1-10.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2548). *โรงเรียนวิถีพุทธในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2542). *จากสุขในบ้านสู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

Bednar, A.K.; Cunningham, D; Duffy, T.M.; and Perry, J.D. (1995). *Theory into practice: How do we link?*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1989). *Organization Theory and Management: Approach*. New York: John Wiley and Sons.

- Duffy, T. M., & Jonassen, D. H. (1991). "Constructivism: New implications for instructional technology?". *Educational Technology*, 31(5), 7-11.
- Jonassen, D.H. (1991). *Evaluating constructivist learning*. *Educational Technology*, 28 (11), 13-16.
- Schunk. Schunk, D. H. (1991). *Self-efficacy and academic motivation*. *Educational Psychologist*, 26, 207-231.
- Winn, W. (1990). *Some Implications of Cognitive Theory for Instructional Design*. *Instructional Science: An International Journal of the Learning Sciences*, 19(1), 53-69.